

„Ar galima nelaikyti kariuomenės, kuri atitraukia savo eilėna geriausio amžiaus šalies gyventojus ir apsunkina valstybės biudžetą? Ne, negalima. Bent artimiausioje ateity tam jokių davinių neturime. Šiuo laiku mes lietuviai mažiausiai apie tai galime galvoti, nes visas pasaulis tik ginklu ir žvanga.“

*Pulkininkas Žukas
„Mūsų žinynas“, 1924 m., Nr. 17.*

Stipresnė, modernesnė ir geriau organizuota krašto apsaugos sistema – nuoseklaus pastarųjų metų darbo rezultatas

*Dr. Arvydas Anušauskas,
Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministras*

Pastarieji metai krašto apsaugos sistemai buvo darbo išskirtinėmis sąlygomis laikotarpis. Rusijos agresija prieš Ukrainą pareikalavo ypatingo Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos kariuomenės susitelkimo – vieningai dirbame tam, kad užtikrintume savo tiesioginės užduoties – pasirengimo gynybai – vykdymą, taip pat – pagalbą Ukrainai.

Rusijos karas Ukrainoje tapo dar viena priežastimi spartinti Lietuvos kariuomenės modernizaciją. Lietuvos gynybos finansavimas 2022 metais buvo padidintas iki rekordinių 2,52 proc. BVP lygio. Papildomai gynybos reikmėms buvo skirta 446,1 mln. eurų, arba net 37 proc. pradinio biudžeto. Palyginti su 2021 m., gynybos biudžetas išaugo 50 proc.

Svarbu yra ne vien asignavimai, bet ir tai, kad jie virstų realiais pajėgumais. Ukraina išmokė, kad grėsmės nelaukia, kol pereisime biurokratinės procedūras, išspręsimе užsitęsusius viešųjų pirkimų ir

statybų klausimus. Todėl krašto apsaugos sistema perėjo į visai kitokį darbo režimą. Dėl to ir rezultatai tapo apčiuopiami: daugiau ginkluotės, daugiau sąjungininkų, daugiau gynybai pasirengusių piliečių.

Buvo paankstinti kritiškai svarbių ginkluotės projektų, tokių kaip kovinių dronų, prieštankinės ginkluotės, amunicijos įsigijimai. Daug naujos ginkluotės Lietuvą turėtų pasiekti per 2023–2024 m. Taip pat užbaigėme anksčiau pradėtus svarbius ginkluotės bei technikos įsigijimo projektus: haubicų modernizavimo, aerodromų radarų, NASAMS priešlėktuvinės gynybos sistemų, abordažo valčių, dalies jūrinės aplinkos parametrų suvokimo įrangos, naktinio matymo monokuliarų, transporto ir inžinerinės, spec. paskirties ryšių ir kitokios įrangos.

Rengdami dabartinės Vyriausybės programą didžiąją dalį prioritetų numatėme teisingai – jie išliko aktualūs net ir pasikeitus saugumo situacijai: tai kariuomenės stiprinimas, NATO kolektyvinė gynyba, visuomenės atsparumas išorės grėsmėms ir pasirengimas gintis. Didžiąją dalį Vyriausybės programoje numatytų tikslų buvo užsibrėžta atlikti iki 2023 metų pabaigos, tačiau saugumo aplinka padiktavo žymiai spartesnę darbų tempą. Daug svarbių užduočių jau kurį laiką yra įvykdyta ar priimti esminiai sprendimai, sudarantys prielaidas sėkmingam jų įgyvendinimui.

Vystomi iki šiol neturėti kariniai pajėgumai

Pakitęs saugumo situacijai ir gavus papildomą finansavimą galėjome gerokai padidinti kariuomenės modernizacijos apimtį. 2022 metais iš viso užbaigta 20 svarbių ginkluotės ir technikos įsigijimo projektų, tęsiamas visureigių JLTV (angl. *Joint Light Tactical Vehicle*), kitų transporto priemonių įsigijimas, baigiamas pirmasis pėstininkų kovos mašinų „Vilkas“ įsigijimo etapas, perkami numatyti įsigyti sraigtasparniai „Black Hawk“, koviniai dronai „Switchblade“, padvigubinta lėšų amunicijai (skirta apie penktadalis gynybos biudžeto). Taigi gerėja mūsų kariuomenės manevringumas, mobilumas, ugnies galia, taip pat stipriname ir logistikos, medicinos, inžinerijos pajėgumus – paankstinome naujus kritinės svar-

bos ginkluotės ir įrangos projektus, įskaitant reaktyvinių salvinių sistemų HIMARS įsigijimą bei pėstininkų kovos mašinų ir haubicų projektų antrojo etapo pradžią – su vokiečiais deramės dėl naujų „Boxer“ įsigijimo, o su prancūzais esame sutarę dėl „Caesar Mark II“ sistemos vystymo ir pirkimo. Atsižvelgdama į iššūkius, su kuriais susiduria Ukraina, Lietuva daug dėmesio skiria ir investuoja į oro gynybos pajėgumų stiprinimą: įsigyja oro gynybos sistemų, stiprina oro erdvės stebėjimą ir kontrolę.

Dėl karo Ukrainoje tiek gynybos pramonėje, tiek rinkoje buvo jaučiamas „persitempimas“, todėl itin daug pastangų įdėjome, kad ginkluotė ir įranga iš „norų sąrašo“ virstų sutartimis. Ypač prie to prisidėjo suintensyvėję pirkimai tarpvyriausybinių derybų būdu. Dar viena užduotis – kuo trumpesni pristatymo terminai.

Įsigydama divizijos lygmens priemonėms priskiriamos ar jas remiančios ginkluotės bei karinės įrangos, mūsų šalis padėjo pamatus Lietuvos kariuomenės divizijos sukūrimui. Nacionalinės divizijos steigimas – vienas reikšmingiausių tiek savo apimtimi, tiek sudėtingumu šiuolaikinės nepriklausomos Lietuvos istorijoje žingsnių naujos kokybės kariuomenės link. Šiam žingsniui esame subrendę. Šis žingsnis reiškia esminį pokytį modernizacijos srityje, o tokio sprendimo būtinybę nulemia saugumo situacija regione. Divizijos sukūrimas iki 2030 metų leis užtikrinti ne tik efektyvesnę mūsų kariuomenės valdymą bei rengimą, bet ir geresnę sąveiką su NATO. Tokį mūsų žingsnį palaiko ir remia sąjungininkai.

Didelis dėmesys infrastruktūrai

Kariuomenės infrastruktūros klausimų sprendimas – vienas iš mano, kaip krašto apsaugos ministro, prioritetų. Šioje srityje buvo bene daugiausia vėlavimo ir stringančių darbų, o infrastruktūros plėtros poreikiai tik didės. Esama infrastruktūra jau yra iš esmės perpildyta ir nebegali užtikrinti išaugusių nacionalinių ir sąjungininkų poreikių, ypač atsižvelgiant į NATO priimtus sprendimus dėl priešakinių pajėgų plėtros, taip pat tęstinį JAV bataliono dislokavimą. Į Lietuvos kariuomenės infrastruktūrą investuojame apie

10 proc. gynybos biudžeto ir ši dalis pastaraisiais metais reikšmingai auga, o įgyvendinami projektai ir naujai kylanti infrastruktūra realiai atspindi mūsų kariuomenės stiprėjimą.

Svarbi prielaida sėkmingai nacionalinės ir priimančiosios šalies paramos infrastruktūros plėtrai – teisinės bazės sutvarkymas. Naujam Rūdninkų poligonui įsteigti 2022 metų gegužės mėn. priimtas specialus įstatymas, taip pat 2022 m. spalio mėn. priimti teisės aktų pakeitimai, kurie ženkliai supaprastina sąjungininkams skirtos karinės infrastruktūros plėtros įgyvendinimą. Tai leidžia trejais metais sutrumpinti karinės infrastruktūros plėtrai reikalingų žemės sklypų formavimo ar pertvarkymo procedūrų terminus. 2023 metais Rūdninkų poligone pradėta tiesti kelius, pagal NATO standartus įrengtos šaudyklos.

Plečiant kovinio rengimo ir mokymo infrastruktūrą pagrindiniuose Lietuvos kariuomenės poligonuose, didinamos poligonų bei aplink juos esančių karinio mokymo teritorijų ribos, įrengiami nauji treniravimosi laukai, kurie pritaikomi naujai išsigyjamai ginkluotei.

Pastaraisiais metais buvo itin svarbu vystyti ne tik naujai atkuriamą poligoną, bet ir pradėti vystyti tris visiškai naujus karinius miestelius – Šiauliuose, Vilniuje ir Šilalės rajone statomi kariniai miesteliai suteiks kariams sąlygas, kokias būtina turėti NATO kariuomenei. Miesteliuose iškils jau esami administracinės ir specialiosios paskirties pastatai: kareivinės, valgykla, štabas, medicinos punktas ir kt. Taip pat suplanuota sporto patalpų ir aikščių statyba. Statoma ir techninės paskirties pastatų: sandėlių, garažų, pastogių technikai laikyti.

Šiomet prasidėjo strateginės reikšmės infrastruktūros Šiauliuose vystymas – Lietuvos ir sąjungininkų kariams plečiama Karinių oro pajėgų Aviacijos bazės infrastruktūra. Pernai sėkmingai įgyvendinti ir kiti svarbūs infrastruktūros projektai: Mindaugo ir Birutės batalionų V klasės sandėlių, pėstininkų kovos mašinų technikos remonto dirbtuvių Rukloje, Butigeidžio bataliono modulinių mokymo klasių ir II klasės sandėlių, Gedimino štabo bataliono konteinerinės stovyklos ir kt. statybos darbai. Užbaigti projektai jau dabar užtikrina geresnį naujos ginkluotės aptarnavimą, jos laikymo sąlygas.

Stiprėjanti sąjungininkų parama

NATO reakcija į Rusijos agresiją prieš Ukrainą patvirtino, kad mūsų gynyba be NATO yra neišsivaizduojama. Pernai buvo sutarta dėl priešakinės NATO gynybos sampratos, kuri reiškia pokyčius visose NATO veiklos srityse: gynybos planų, vadovavimo struktūros, Rytų flango stiprinimo, padidinant priešakines pajėgas nuo bataliono iki brigados, užtikrinant išankstinį ginkluotės ir įrangos dislokavimą. Įgyvendinamas naujas požiūris į NATO greitojo reagavimo pajėgas, jas priskiriant konkrečiam regionui. Stiprinamas pasirengimas ne tik sausumos, bet ir oro, jūrų, kibernetikos srityse.

Itin reikšmingas pasiektas dvišalis susitarimas su Vokietija dėl jos brigados priskyrimo Lietuvai. Vokietijos lyderystę visuomet matėme kaip kertinį komponentą įtvirtinant ilgalaikį NATO buvimą regione, todėl šis sprendimas itin svarbus. Šį rudenį Lietuvoje dislokuotas priešakinis Vokietijos brigados vadovavimo elementas. Sąlygų sukūrimas Vokietijos brigadai Lietuvoje – esminis uždavinys, prie kurio šiuo metu dirbama: vystoma reikalinga apgyvendinimo ir sandėliavimo infrastruktūra, su Vokietija derinami bendri ginkluotės sistemų įsigijimai. Darome viską, kad pasirengtume priimti brigadą kuo greičiau ir kokybiškiau. Be to, Vokietija kartu su kitais sąjungininkais pusantro karto padidino NATO priešakines pajėgas Lietuvoje (iki 1600 karių).

Ypatingą svarbą mūsų krašto gynybai turi JAV parama – užtikrintas nuolatinis JAV buvimas Lietuvoje ir išaugę įsipareigojimai regiono saugumui. Reaguodama į Rusijos agresiją prieš Ukrainą, JAV nedelsdama atsiuntė papildomas pajėgas ir dislokavo naujus oro gynybos pajėgumus Lietuvoje. JAV įsipareigojo laikyti rotacines pajėgas Lietuvoje nepertraukiamai. Reikšmingai išaugo ir JAV finansinė parama Lietuvos kariuomenei: per JAV paramos fondus Lietuvai skirti daugiau nei 200 mln. JAV dolerių. Tai leidžia papildyti mums svarbių kritinių pajėgumų trūkumą. JAV taip pat yra svarbi Lietuvos įsigijimų partnerė – gegužę gavau svarbų pažadą, jog JAV padarys viską, kad įsigyjamų pajėgumų pristatymas į Lietuvą nevėluotų.

Patys papildomai investuojame į didinamo NATO sąjungininkų karių skaičiaus priėmimui Lietuvoje būtinos infrastruktūros sukūrimą ir įrangos įsigijimą. Pernai įrengtos laikinosios karinės stovyklos Pabradėje, Marijampolėje ir Kazlų Rūdoje, taip pat lygiagrečiai įrengiama nuolatinė infrastruktūra, įsigyjamas logistinis transportas ir kita įranga, kuriuos numatoma gauti jau kitais metais.

Nenutrūkstama parama Ukrainai

Dar prieš prasidedant Rusijos agresijai prieš Ukrainą, buvome pirmoji Europos Sąjungos (ES) valstybė, suteikusi Ukrainai letalinę ginkluotę – priešlėktuvinės gynybos artimojo nuotolio raketos „Stinger“ Ukrainą pasiekė likus dviem savaitėms iki karo. Prasidėjus karui, iš karto suveikė mūsų kariuomenės planavimo-logistikos grandinė, nedelsdami pradėjome siųsti paramą, padėjome ir kitoms valstybės institucijoms bei nevyriausybinėms organizacijoms, siekdami, kad paramos teikimas būtų kuo sklandesnis.

Lietuvos karinė parama Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms pasiekė 454 mln. eurų. Ukrainai perdavėme visą šalyje turėtą sovietinio tipo ginkluotę, šaudmenis, M113 šarvuotus transporterius, 105 mm haubicas, rezervinius sausojo maisto davinius. Atliepdami pagrindinius Ukrainos poreikius vykdėme įsigijimus iš Lietuvos pramonės įmonių: buvo perkama termovizorių, antidronų, žiemiųjų drabužių. Be to, Krašto apsaugos ministerija padėjo įsigyti kovinį droną „Bayraktar“ bei jam skirtą amuniciją, ją transportavo.

Stengiamės, kad paramos apimtys nemažėtų. Prisiaikome prie besikeičiančių Ukrainos poreikių. Viena svarbiausių paramos sričių – karinis mokymas, todėl Lietuva toliau aktyviai tęsia Ukrainos karių rengimą: šių metų ambicingas tikslas – parengti apie 2300 karių. Be aktyvaus karių mokymo, karinę pagalbą sudaro perduodama karinė įranga ir technika, karių gydymas ir rehabilitacija, įnašai į tarptautinius fondus.

Didesnis atsparumas kibernetinėms grėsmėms

Kibernetinių grėsmių tendencijos yra intensyvėjančios – jaučiame ne tik Rusijos, bet ir Kinijos „susidomėjimą“. Prasidėjus karui Ukrainoje, priešiška kibernetinė veikla dar labiau išaugo. Lietuvos dėmesys kibernetinio saugumo srityje buvo sukoncentruotas į kelis aspektus: teisinės bazės tobulinimą, kibernetinio saugumo pajėgumų ir kompetencijų stiprinimą, tarptautinį bendradarbiavimą. 2022 metais priimti teisės aktai, užtikrinantys, kad naudojantis kritine infrastruktūra, įskaitant 5G infrastruktūrą, būtų pasitelkiama tik patikimų gamintojų įranga.

Be to, buvo sėkmingai įgyvendinti visi numatyti Lietuvos kibernetinių operacinių pajėgų vadovaujamo ES projekto pajėgumai. Taip pat pradėta rengti Kibernetinio saugumo plėtros programa, kuri apims šias sritis: kibernetinio saugumo pajėgumų stiprinimą, nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo galimybių tobulinimą, švietimą ir edukaciją kibernetinio saugumo srityje, viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės kibernetinio saugumo srityje plėtrą.

Visuotinės gynybos principo realizavimas

2022 metų gegužės mėn. priimtoje Piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategijoje piliečių rengimo šalies gynybai klausimai sprendžiami kompleksiskai. Tai nėra vien ginkluotojo pasipriešinimo dalyvių rengimas. Ukrainos atvejis aiškiai rodo: valia priešintis yra bazinis valstybės išlikimo šaltinis. Minėta strategija sujungia visus pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui elementus: valią, atsparumą, ginkluotąjį rengimą ir neginkluotojo pasipriešinimo įgūdžius.

Toliau tęsiama praktinė veikla – mokymai, kursai, darbas su vaikais ir jaunimu. Bendradarbiaujant su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei Lietuvos šaulių sąjunga buvo pradėtas Pilietiškumo ir gynybos įgūdžių kursas moksleiviams, kurį per artimiausius dvejus metus planuojama išplėsti ir įdiegti visose mokyklose. Tai geras pavyzdys, kad, turint noro ir iniciatyvos, galima greitai rea-

lizuoti naujas idėjas.

Didelis dėmesys skirtas Lietuvos šaulių sąjungai (LŠS) stiprinti. Palyginti su 2021 metais, LŠS finansavimas padidintas kelis kartus ir šiemet pasiekė 10,8 mln. eurų. Už juos perkama ginklų, ekipuotės ir įrangos.

Patrauklesnės tarnybos sąlygos

Priėmimo į profesinę karo tarnybą tendencijos yra geros – šiuo metu profesinės karo tarnybos karių skaičius siekia 11 500. Įgyvendinant personalo politiką esminis tikslas yra ne tik pritraukti kuo daugiau naujo personalo, bet ir jį išlaikyti tarnyboje. Kariuomenės personalo sistema neegzistuoja vakuume – ją veikia demografinės, ekonominės, darbo rinkos tendencijos. Turime prie to nuolat pritaikyti. Kitas dalykas – operatyviai reaguoti į pačių karių keliamas problemas ir jas spręsti.

Per pastaruosius dvejus metus pavyko sukurti įvairiapusišką motyvacinį paketą, kuris didina tarnybos patrauklumą ir konkurencingumą. Jis apima tarnybinio atlyginimo, priedų, kompensacijų, išmokų ir priemonių didinimą. Nuo 2024 metų atlyginimai augs dar labiau, taip pat numatyta ir nauja išmoka už tarnybos laiką, naujas priedas kariams savanoriams ir aktyviojo rezervo kariams už tarnybą kareivinių režimu, išmokų buitinėms išlaidoms didinimas.

Svarbu ne tik tai, kad karo prievolės modelis atlieptų kariuomenės poreikius, bet ir atitiktų visuomenės lūkesčius. Absoliuti dauguma jaunuolių tarnybą atlieka savo noru. Todėl buvo priimtas politinis sprendimas nuosekliai didinti šauktinių skaičių nuo 3 800 iki 4 400. Tai leidžia artėti prie visuotinio vaikinių šaukimo.

Artėdami prie visuotinio šaukimo turime matyti realybę, apskaičiuoti resursus bei suprasti prioritetus, kuriuos pirmiausia turime įgyvendinti. Vienas iš jų, judant visuotinio šaukimo link, – šaukimo reforma. Siekiame, kad iki 2030 metų aktyvusis rezervas padidėtų iki maždaug 47 tūkst. asmenų, todėl šiuo metu bandome įvesti daugiau privalomosios pradinės karo tarnybos alternatyvų.

Efektyvesnis krašto apsaugos sistemos planavimas ir valdymas

Krūvis ir iššūkiai krašto apsaugos sistemos planavimo, įsigijimų, infrastruktūros sritims dėl augančio gynybos finansavimo buvo dideli. Tokių veiklos apimčių šiose srityse dar nebuvo – jos yra išaugusios keliasdešimt kartų. Kad sprendimai būtų priimami ir įgyvendinami greitai ir kokybiškai, ypač daug dėmesio skirta procesams stebėti ir kontroliuoti, taip pat problemoms iš anksto identifikuoti ir joms spręsti. Ministerijoje sukurtas Korupcijos prevencijos ir tyrimų skyrius, kuris turi prižiūrėti procesus, kad nesusidarytų prielaidų žala krašto apsaugai darančiai veiklai.

Gynybos planavimo procese sustiprintas karinių patarėjų vaidmuo ir deleguota didesnė atsakomybė kariuomenei dėl materialinės bazės, smulkiosios ginkluotės įsigijimų bei einamojo remonto poreikių.

Vykdydami įsigijimus sistemingai siekėme stiprinti Gynybos resursų agentūros (GRA) pajėgumus ir kompetencijas, t. y. kuo labiau supaprastinti, standartizuoti įsigijimų procesus. Tai padėjo sumažinti neįvykusių pirkimų apimtį, efektyviau naudoti turimus resursus. Centralizuotų pirkimų sutarčių vertė, palyginti su 2021 m., padidėjo 74 proc. (nuo 832,7 mln. eurų iki 1 mlrd. 452,2 mln. eurų). GRA 2022 metais vykdė apie 97 proc. visų krašto apsaugos sistemos pirkimų. 2022 metų pabaigoje GRA pripažinta viena efektyviausių viešųjų pirkimų vykdytojų.

Geroji praktika tebetaikoma ir vykdant infrastruktūros plėtrą. Nuolat stiprėjo 2020 m. pradėjusi veikti Infrastruktūros valdymo agentūra (IVA), atsakinga už infrastruktūros projektų ir statybos procesų valdymą. Nuo 2020 m. iki 2023 m. infrastruktūros metinis finansavimas padidėjo daugiau nei 3,5 karto, o IVA šiuo metu vysto daugiau nei 160 infrastruktūros projektų.

Visi pokyčiai leido priimti karine ekspertize grįstus sprendimus ir užtikrinti operatyvų mūsų pagrindinio „kliento“ – kariuomenės – poreikių tenkinimą.